

**O‘ZBEK MILLIY LIBOSLARIDA NAQSH VA KOMPOZITSIYA:
AN‘ANAVIY USLUBLAR VA ESTETIK TA‘SIRI**

Ochilova Marjona O‘tkir qizi

Navoiy davlat universiteti

Dizayn: (Libos va gazlamalar) – ta’lim yo’nalaishi

4 - kurs “L”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek ayollar milliy liboslaridagi naqsh va kompozitsiya tahlil qilinadi. Tadqiqotda naqshlarning joylashuvi, kompozitsion muvozanati va estetik ahamiyati o‘rganilgan. Shuningdek, maqolada milliy liboslarda naqsh va kompozitsiyaning ayol obrazini ifodalash, badiiy didni rivojlantirish va madaniy merosni saqlashdagi roli yoritilgan.

Kalit so‘zlar: milliy libos, naqsh, kompozitsiya, atlas, adras, kashtachilik, zardo‘zlik, estetik go‘zallik, badiiy did, madaniy meros.

O‘zbek ayollar milliy liboslarida naqsh va kompozitsiya libosning badiiy va madaniy mazmunini belgilovchi eng muhim elementlardan biridir. Har bir naqsh va uning joylashuvi libosning vizual ritmi, estetik uyg‘unligi va milliy ruhini shakllantiradi. Atlas va adras matolari ustida ishlangan naqshlar, kashtachilik va zardo‘zlik san’ati orqali libosga nafislik va hasham baxsh etadi.

Naqshlar milliy libosning tashqi ko‘rinishini boyitadi, rang va shakl uyg‘unligi esa libosning kompozitsion muvozanatini ta’minlaydi. Har bir naqshning o‘ziga xos ramziy ma’nosi mavjud: gul naqshlari go‘zallik va poklikni, yulduz shakllari muvaffaqiyat va himoyani, qushlar erkinlik va baxtni ifodalaydi. Shu tariqa, rang, naqsh va kompozitsiya orqali ayolning nafisligi, badiiy didi va milliy o‘zligi aks ettiriladi.

Qadim zamonlardan boshlab, milliy liboslarda naqsh va kompozitsiya hududiy va davriy o‘ziga xoslikni ko‘rsatgan. Farg‘ona vodiysi, Toshkent va Namangan hududlarida atlas va adras matolari ustida rang-barang gul va geometrik naqshlar ishlatilgan. Buxoro va Xorazm hududlarida esa zardo‘zlik va kashtachilik murakkab, oltin va kumush iplar bilan boyitilgan naqshlar bilan ajralib turgan. Har bir viloyat va hudud milliy liboslarning kompozitsion tuzilishi va naqsh elementlari orqali o‘ziga xos badiiy uslubni yaratgan.

Naqsh va kompozitsiya texnik jihatdan ham turlicha yaratilgan. Atlas matolarida naqshlar ipak ip bilan to‘qilgan bo‘lsa, adrasda ular rangli iplar bilan ishlangan. Kashtachilik va zardo‘zlik yordamida naqshlar libosga uch o‘lchamli ko‘rinish beradi va uni bayramona ko‘rinishga olib chiqadi. Bu esa libosning badiiy qiyofasini yanada boyitadi.

Milliy liboslarda naqshlarning joylashuvi va hajmi libosning vizual ritmini belgilaydi. Katta va markaziy joylashgan naqshlar libosning diqqat markazini yaratadi, kichik va takrorlanuvchi naqshlar esa libosga ritm va uyg'unlik baxsh etadi. Ranglar uyg'unligi esa libosning umumiy estetik kayfiyatini yaratadi, ayol obrazini yanada nafis va jozibador qiladi.

Zamonaviy davrda milliy liboslarda naqsh va kompozitsiyani yaratish jarayoni texnologik jihatdan rivojlandi. Tikuv mashinalari, raqamli naqsh chizish dasturlari va lazerli kesish texnologiyalari yordamida murakkab naqshlar aniq va sifatli bajariladi. Shu bilan birga, zamonaviy fasonlar milliy liboslarni global moda kontekstida tanitishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, o'zbek milliy liboslarida naqsh va kompozitsiya nafaqat badiiy va estetik, balki ma'naviy mazmunni ham ifodalaydi. Rang, naqsh va kompozitsiyaning uyg'unligi milliy liboslarni nafaqat kiyim, balki madaniy meros, tarixiy xotira va badiiy asar sifatida qadrlanishiga xizmat qiladi. Bu esa yosh avlodda milliy iftixor tuyg'usini shakllantiradi, estetik didni rivojlantiradi va xalqning madaniy merosini asrab-avaylash imkonini beradi.

O'zbek ayollar milliy liboslarida naqsh va kompozitsiya liboslarning badiiy, estetik va madaniy ahamiyatini belgilaydi. Har bir naqsh, uning joylashuvi va hajmi libosning vizual ritmi va estetik uyg'unligini yaratadi, shuningdek ayol obrazini yanada nafis va jozibador qiladi.

Kashtachilik, zardo'zlik va rangli naqshlar yordamida liboslar nafaqat tashqi ko'rinish bilan boyitiladi, balki milliy qadriyatlar, tarixiy an'analar va madaniy meros ham aks ettiriladi. Rang va naqsh uyg'unligi libosning kompozitsion muvozanatini ta'minlaydi, aksessuarlar esa yakuniy vizual ta'sirni oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida milliy liboslarni yaratishda yangi imkoniyatlar yuzaga kelmoqda. Raqamli dizayn, lazerli kesish va tikuv mashinalari murakkab naqshlarni sifatli va mukammal bajarishga imkon beradi. Shu bilan birga, zamonaviy fasonlar milliy liboslarni global moda maydonida tanitish imkonini beradi.

Shunday qilib, naqsh va kompozitsiya milliy liboslarning badiiy, estetik va madaniy mazmunini belgilash bilan birga, milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish va estetik didni rivojlantirishning muhim vositasidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.

2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san’atni o’qitishda o’quvchilarning sohaga oid o’quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – P. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O’QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O’QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O’RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.